

De wereld slaat terug

Zie het als een komische stuip-trekking: een schuimbekkende fractievoorzitter van Leefbaar Rotterdam die de vers voorgedragen burgemeester van zijn stad expliciet beschouwt als een vertegenwoordiger van Marokkaans tuig en hem er tegelijk van beschuldigt een *carrière-maker* te zijn. Het is ook nooit goed. In die onmachtige tirade tegen Aboutaleb zag je het Hollandse integratiedebat in een notendop: allochtonen moeten integreren, maar ze zullen er nooit bij horen.

Dat debat, die voorspelling durf ik wel aan, is binnenkort voorbij. Alle tekenen wijzen erop. Sinds de aanslagen van 11 september ging het enkel en alleen nog over cultuur. Een hele klasse intellectuelen verslingerde zich aan kritiek op achtergebleven culturen, er werd een blik dode filosofen opengetrokken, de Koran werd nageplozen op onverlichte geboden,

er werd gefoeterd en getoeterd, er werden banieren gehesen in naam van de Verlichting en het vrije Westen, er werden onwrikbare principes verdedigd – en ineens was het over. De film van Geert Wilders bleek zowel het hoogtepunt als de antici-

max; wat begonnen was als een wereldwijde botsing van culturen eindigde met een kinderboek van Ayaan. De meeste neoconservatieven hebben het bijltje er inmiddels bij neergegoid. De verheven principestrijd over vrijheid van meningsuiting, de geest van de Verlichting en de scheiding tussen kerk en staat is praktisch van de opiniepagina's verdwenen; hij zeurt alleen nog door in de krochten van het internet en in de rancune-stukjes van een onvermoeibare krabbelaar als Max Pam – of is het Micha Kat? Ik kan ze niet uit elkaar houden. Een van hen zag ik laatst op televisie in gesprek met een Engelse historicus; hij bleek het woord *Enlightenment* niet te kunnen uitspreken. De tijd van zulke grote woorden is voorbij. Ook Wilders heeft de bakens verzet; na het debacle van *Fitna* gaat de strijd ineens niet meer tegen de oprukkende troepen van de interna-

tionale jihad, maar moet het leger worden ingezet tegen twintig Marokkaanse treiteraars in Gouda. De mondiale strijd is plotseling wel heel erg lokaal geworden. Wat nog maar kort geleden ging over waarden en principes, gaat nu alleen nog maar over sociale overlast – van Marokkanen, natuurlijk, want het integratiedebat heeft zich inmiddels vernauwd tot een nationale obsessie met één bevolkingsgroep. Opnieuw een teken dat het over een aflopende zaak gaat. De doodsklap voor het cultuurdebat is de kredietcrisis. Het is nog wat vroeg om te zien hoeveel invloed die zal hebben op de manier waarop Nederlanders tegen de wereld aankijken, maar het zal geen toeval zijn dat het rumoer over Gouda meteen verstomde op het moment dat Fortis dreigde om te vallen. Wat ergerlijk was aan de discussies van de afgelopen jaren was dat er hele grote woor-

den werden gebruikt om een hele kleine wereld te beschermen. Dat blijkt ineens niet meer mogelijk. De wereld laat zich niet meer negeren, de blik zal nu echt naar buiten gericht moeten worden. In de jaren dat het populisme de agenda bepaalde werden de politici van de gevestigde partijen gedwongen op hun hurken te gaan zitten en iedere infantiele oprisping van onvrede of onbehagen serieus te nemen – er was inmiddels een kloof. Het ergste voorbeeld was PvdA-leider Wouter Bos, die zich wekelijks in bochten moest wringen om de *vox populi* te behagen, met almaar afnemende geloofwaardigheid. Nu eindelijk echt de nood aan de man is, leeft hij op. Iedereen snapt dat je in het geval van een economische crisis het niet van Wilders of Verdonk moet hebben. Terwijl meer dan een miljard spaargeld in rook opging, bakkeleide Rita over de bonnetjes van Ed Sinke.

En de VVD wordt opnieuw ingehaald door de tijdgeest. Het is ironisch en wrang – bij de vorige verkiezingen kwam die partij nog met een verkiezingsprogramma waarin het cultuurdebat opgewekt terzijde werd geschoven. Het ging om de economie, stommeling. Migranten moesten zelf hun broek kunnen ophouden, dat betekende dat ze werk moesten hebben en Nederlands moesten spreken. Verder moesten ze gewoon met rust gelaten worden; wat ze dachten en geloofden was hun eigen liberale zaak. Dat bleek een misrekening, de boodschap kwam domweg te vroeg – de helft van de partij bleek wakker te liggen van de hoogte van de minaret op de nieuwste moskee en het aanstaande verbod op het sinterklaasfeest. En net nu de VVD afgedaald is tot het laagste lokale niveau, namelijk Gouda, net nu Mark Rutte de voorpagina van *De Telegraaf* probeert

na te praten en Laetitia Griffith roept dat het land in brand staat, slaat de grote wereld keihard terug. Het gaat wel degelijk om de economie. Het kan nu twee kanten opgaan: de kredietcrisis maakt dat veel Nederlanders nog veel banger worden voor de grote wereld en nog dieper in hun schulp kruipen. Dat betekent dat we nog meer Gouda's zullen krijgen, heel veel kleine sociale kwesties die worden opgeblazen tot wereldniveau, een Armageddon op ieder dorpsplein. Wilders gaat ongetwijfeld zijn best doen, het is zijn enige kans om te overleven. Of het tegenovergestelde is het geval: ook de afgehaakte kiezer beseft dat Nederland zich niet langer kan afschermen van de grote wereld, maar zich moet leren *handhaven* in de grote wereld. Dat besef zet alles in een nieuw perspectief – met alleen Michiel de Ruyter en een museum

voor nationale geschiedenis komen we er niet. Dan is het afgelopen met die bangige nostalgie en het huilerige klagen over het multiculturele drama; er zal een visie op de toekomst moeten worden ontwikkeld. Europa zal minder bedreigend zijn, eerder een instrument om de opkomende economische grootmachten het hoofd te bieden. Dat verhaal is niet nieuw – het viel de afgelopen jaren alleen niet te verkopen. De kredietcrisis is erin geslaagd iets duidelijk te maken wat nog geen politicus lukte: dat ons land geen eiland is, dat zelfs de meest onwillige burger niet om de wereld heen kan. Gewoonlijk is een economische crisis de ideale voedingsbodem voor populisme. Dit keer zou het wel eens het einde ervan kunnen zijn.

Wilt u reageren? Dat kan op nrc.nl/heijne